

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

УДК 347.961

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.9>

ВАСИЛИК Ю.С.

**ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗДІЙСНЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ**

Актуальність теми підтверджується тим, що питання про правові гарантії здійснення будь-якої діяльності, на перший погляд, може здаватися тривіальним, однак і в теорії юридичної науки, і на практиці такі гарантії, а тим більше правові, мають важливе значення, оскільки становлять підґрунтя для формування, розвитку та реалізації будь-якої галузі знань. У контексті того, що правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності, безумовно, є складовою частиною реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, вивчення цього питання має неабияке значення для теорії юридичної науки та юридичної практики здійснення нотаріальної діяльності. У статті поставлені такі теоретично-правові завдання для вивчення й аналізу: дослідження правової природи гарантій як теоретично-правової категорії; визначення ролі правових гарантій у здійсненні нотаріальної діяльності; з'ясування місця, яке займають правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності у реалізації державної правової політики у сфері нотаріату. Визначено, що реалізація державної правової політики з урахуванням правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності має відбуватися і з дотриманням основних тенденцій розвитку та змін у нотаріальній галузі. У свою чергу, правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності посідають важливе місце у реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, оскільки, з одного боку, така політика реалізується на основі дотримання вже наявних гарантій, з іншого – спрямовується на впровадження нових та ефективних змін і нововведень у систему нотаріату й водночас сприяє вдосконаленню чинних і створенню нових правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності. Зроблено висновок, що доцільно доповнити правові гарантії ще двома групами гарантій: правозабезпечувальними та правовідновлюючими.

Ключові слова: *правові гарантії, нотаріальна діяльність, правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності, державна правова політика.*

The relevance of the topic is confirmed by the fact that the question of legal guarantees for the implementation of any activity, at first glance, may seem trivial and has long lost its relevance. However, both in the theory of jurisprudence and in practice, such guarantees, and even more so legal, are important because they form the basis for the formation, development and implementation of any field of knowledge, which in addition to the theoretical component has a practical side. And in the context of the fact that legal guarantees for notarial activities are certainly part of the implementation of state legal policy in the field of notaries, the study of this issue is of great importance for the theory of legal science and legal practice of notarial activities. In this article, the authors set the following theoretical and legal tasks for study and analysis: the study of the legal nature of guarantees as a theoretical and legal category; definition, the role of legal guarantees in the implementation of notarial activities; c) clarification of the place occupied by legal guarantees for the implementation of notarial activities in the implementation of state

legal policy in the field of notaries. It is determined that the implementation of the state legal policy, taking into account the legal guarantees of notarial activity, should take place in compliance with the main trends of development and changes, as occurring in the notarial field. In turn, legal guarantees of notarial activity occupy an important place in the implementation of state legal policy in the field of notaries, because, on the one hand, such a policy is implemented on the basis of existing guarantees, on the other – it aims to implement new and effective changes and innovations. into the notarial system, and at the same time contributes to the improvement of existing and the creation of new legal guarantees for the implementation of notarial activities. It is concluded that it is expedient to supplement the existing legal guarantees with two more groups of guarantees: law security and law restoration.

Key words: *legal guarantees, notarial activity, legal guarantees of notarial activity, state legal policy.*

Вступ. Питання про правові гарантії здійснення будь-якої діяльності, на перший погляд, може здаватися тривіальним і таким, що давно втратило свою актуальність. Однак і в теорії юридичної науки, і на практиці такі гарантії, а тим більше правові, мають важливе значення, оскільки становлять підґрунтя для формування, розвитку та реалізації будь-якої галузі знань. У контексті того, що правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності, безумовно, є складовою частиною реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, вивчення цього питання має неабияке значення для теорії юридичної науки та юридичної практики здійснення нотаріальної діяльності.

Результати дослідження. Нині питанню гарантій як самостійної юридично-правової категорії присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких О.Ф. Скакун, С.С. Алексєєв, А.Ю. Олійник та ін.

Поняття «гарантії» розглядають як соціальне явище, що забезпечує досягнення конкретного результату, створює умови для функціонування певних суспільних відносин [1, с. 130]. Це дуже розповсюджена категорія як у юриспруденції, так і в інших науках. Особливість використання цього поняття в юриспруденції залежить від сфери його застосування та функціональної спрямованості.

Так, О.Ф. Скакун під гарантіями прав, свобод і обов'язків людини та громадянина розуміє систему соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів і засобів, які забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Авторка зазначає, що відсутність гарантій сприяє тому, що права, свободи й обов'язки людини та громадянина набувають лише форми «заяв про наміри» [2, с. 203].

У свою чергу, С.С. Алексєєв під гарантіями розуміє «умови й особливі юридичні механізми, покликани забезпечити фактичну реалізацію законоположень» [3, с. 135].

На думку А.Ю. Олійника, «гарантії – це відповідні умови та засоби, що сприяють втіленню в життя проголошених прав, свобод і обов'язків» [4, с. 156].

Зіставляючи викладені вище позиції, ми бачимо, що їм властиві певні спільні ознаки. Так, автори розглядають природу поняття «гарантії» через призму того, що вони є своєрідними умовами, засобами, практичними механізмами, основна мета яких – ефективно забезпечувати фактичну реалізацію законодавчих положень (прав, свобод та обов'язків).

Враховуючи викладене вище, наголосимо, що гарантії, а тим більше правові посідають важливе місце у теорії юридичної науки та є тими засобами, за допомогою яких здійснюється реалізація законоположень у практичній площині, в т. ч. й у сфері здійснення нотаріальної діяльності.

П.М. Рабінович зазначає, що гарантії (як правова категорія) – це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону та захист відповідних прав, є запорукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин обов'язків, які покладаються на них із метою реалізації визначених, конституційних прав і свобод людини та громадянина [5, с. 246].

О.Г. Рогова зазначає, що саме завдяки існуванню гарантій права людини стають «владними повноваженнями», а особа отримує можливість діяти на власний розсуд та у власних інтересах. Гарантії – це певні позитивні фактори дійсності, різновид забезпечувальних умов [6, с. 138].

Так, із викладеного вище матеріалу і короткого аналізу думок вітчизняних і зарубіжних вчених бачимо, що практично усі вони сходяться на позиції, що гарантії як теоретично-правова категорія – це засоби, способи, механізми реалізації прав і свобод. По суті так і є. Однак характерною і важливою особливістю гарантій, на нашу думку, має бути також те, що ці способи та

засоби повинні мати відповідне законодавче, нормативно-правове закріплення (якщо розглядати їх із можливістю практичного використання).

Звичайно, з позиції теорії юридичної науки вищевикладений підхід авторів нами підтримується. Більше того, вважаємо, що підхід до визначення поняття «гарантій» як засобів, способів, умов, механізмів реалізації в теорії юридичної науки є перехідним етапом до того, що гарантії є важливим практичним засобом забезпечення, виконання, дотримання та захисту (першочергово) прав і свобод особи незалежно від сфери їх застосування.

На нашу думку, *гарантії як теоретично-правова категорія* – це належним чином розроблені, проголошені та забезпеченні умови, засоби, способи та механізми реалізації (забезпечення, використання, охорони та захисту) прав і свобод особи в тій чи іншій сфері відносин, які мають належне нормативно-правове закріплення і є обов'язковими для дотримання та виконання усіма суб'єктами правовідносин.

Тут зробимо маленьке уточнення щодо поняття «реалізації», використаного у дефініції поняття «гарантія». Так, вважаємо, що реалізацію потрібно розглядати максимально повно й об'ємно, тому у визначенні наголошено, що реалізація включає в себе: забезпечення, використання, охорону та захист.

Продовжуючи зазначимо, що, займаючись дослідженнями питання гарантій, науковці розподіляють їх на певні види, групи. Це дає змогу систематизувати матеріал, який опрацьовується у процесі досліджень, а також структурувати систему гарантій, притаманну тій чи іншій галузі знань. Зазвичай у юридичній літературі класифікація гарантій прав поєднує в собі дві основні групи: загальносоціальні (загальні) та юридичні (спеціальні). Досліджуючи питання правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності як складової частини реалізації державної правової політики, ми зупинимося на вивченні саме юридичних (спеціальних) гарантій.

Вважаємо, що важливо розуміти та розділяти два основні блоки / системи гарантій нотаріальної діяльності, за відсутності та без дотримання яких складно забезпечити належну нотаріальну діяльність. Так, на нашу думку, *однією з таких систем виступають гарантії щодо організації нотаріальної діяльності, інша стосується безпосередньої нотаріальної діяльності, де основні правовідносини складаються між нотаріусами та іншими суб'єктами (учасниками), які мають потребу чи зацікавленість в отриманні нотаріальних послуг.*

Так, К. Досінчук вважає, що юридичними гарантіями організації нотаріату в Україні є встановлені в Конституції та законах України правові засоби, спрямовані на забезпечення організації та функціонування системи нотаріату, його самостійність та ефективність. Відповідно до позиції автора складовою частиною забезпечення діяльності нотаріату в Україні є сукупність певних гарантій (загальних і спеціальних) і здійснюване державою за допомогою правових приписів і засобів упорядкування суспільних відносин у сфері нотаріату щодо їх юридичного закріплення, реалізації, контролю, охорони та захисту [7, с. 211].

У контексті гарантій організації нотаріальної діяльності цікавою та такою, що заслуговує на увагу, є позиція В.В. Баранкової, котра вважає, що «гарантії нотаріальної діяльності – це сукупність вимог до здійснення нотаріальної діяльності, які забезпечують виконання її завдань і відбивають її сутність. Також гарантії нотаріальної діяльності становлять закріплені нормами нотаріального права комплекс заходів і засобів, покликаних забезпечити усім суб'єктам нотаріальних правовідносин можливість використовувати надані їм права та виконувати покладені на них обов'язки. Гарантії нотаріальної діяльності спрямовані на те, щоб забезпечити дотримання прав заінтересованих осіб, а також відповідний статус нотаріуса в межах нотаріальних процесуальних правовідносин як суб'єкта – носія публічної влади й одночасно як незалежного арбітра, юридичного радника сторін» [9].

З наведених вище позицій авторів вбачаємо, що вони, вивчаючи питання гарантій організації нотаріальної діяльності, звертають особливу увагу на конституційне, законодавче закріплення таких гарантій. Також проаналізовані вище позиції авторів сходяться і в тому, що організаційні гарантії нотаріальної діяльності мають бути спрямовані на забезпечення дотримання статусу нотаріуса та створення належних умов для ефективної реалізації повноважень, якими наділено нотаріат, із метою надання якісних і своєчасних послуг іншим учасникам нотаріального процесу, які мають у таких послугах потребу чи зацікавленість.

Також зазначимо, що організаційні гарантії нотаріальної діяльності насамперед проявляються у забезпеченні рівних умов доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю. М. Долинська вказує, що таке забезпечення відбувається шляхом: встановлення єдиних вимог для претендентів на посаду нотаріуса, чіткої регламентації як порядку проведення кваліфікаційного іс-

питу, так і рівних для всіх осіб умов доступу до інформації стосовно процедури проведення іспиту, місця складання та тривалості іспиту, а також щодо кількості та ступеня складності екзаменаційних завдань і відкритості інформації про результати іспиту. Державні гарантії поширюються і на забезпечення здійснення професійної нотаріальної діяльності, зокрема держава гарантує рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності [10, с. 70].

Отже, як ми бачимо, юридична наука теж певною мірою розмежовує правові гарантії нотаріальної діяльності на організаційні та такі, що безпосередньо покликані забезпечувати здійснення нотаріальної діяльності.

У ст. 3 Основного Закону нашої держави зазначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [11]. Ст. 32 Конституції встановлює, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [11]. У ст. 59 цього ж закону вказано, що кожен має право на професійну правничу допомогу [11].

Вважаємо, що саме такі конституційні норми є об'єктивною правовою основою, а це зумовлює необхідність впровадження та дотримання гарантій у нотаріальній діяльності під час здійснення нотаріального процесу.

М.В. Бондарева зазначає, що під гарантіями нотаріальної діяльності слід розуміти правові засоби, які у сукупності (системі) забезпечують належну реалізацію наданих прав і виконання обов'язків всіма суб'єктами нотаріальних правовідносин [8, с. 80]. Таке теоретичне визначення можна взяти до уваги для подальшої роботи. Однак, на нашу думку, важливо також, щоб у самій дефініції поняття «гарантії нотаріальної діяльності» було вказано про їхнє законодавче закріплення та забезпечення.

У зв'язку з цим та з урахуванням проаналізованого матеріалу вважаємо за доцільне навести власне визначення дефініції поняття «гарантії нотаріальної діяльності». Так, на наш погляд, під **правовими гарантіями нотаріальної діяльності** розуміються гарантовані та забезпечені державою рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності, а також належним чином розроблені, проголошені та забезпечені умови, засоби, способи та механізми реалізації (забезпечення, використання, охорони та захисту) прав і свобод особи, які мають належне нормативно-правове закріплення і є обов'язковими для дотримання та виконання усіма суб'єктами нотаріальних правовідносин.

Також маємо відзначити, що правові гарантії нотаріальної діяльності відіграють важливу роль у її здійсненні. Так, завдяки існуванню цих гарантій і їх законодавчому закріпленню нотаріальна діяльність уже сама по собі має характерні гарантійні особливості. Тобто завдяки правовим гарантіям її суть проявляється в націленості на ефективне виконання повноважень представниками нотаріального корпусу та досягнення потрібного результату для клієнтів, учасників нотаріальних правовідносин.

Далі доцільно зазначити, що у чинному Законі України «Про нотаріат» міститься окрема стаття під назвою «Гарантії нотаріальної діяльності». Відповідно до її змісту держава гарантує і забезпечує рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності. Будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, у т. ч. вимагання від нього, його помічника, інших працівників, котрі перебувають у трудових відносинах із нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законодавством. Обшук, виїмка, огляд робочого місця (контори) провадяться на підставі та в порядку, встановлених законом [12]. Вилючення (виїмка) реєстрів нотаріальних дій і документів, переданих нотаріусу на зберігання в порядку, передбаченому цим Законом, а також печатки нотаріуса не допускається. Такі реєстри нотаріальних дій, документи чи печатка нотаріуса можуть бути надані суду за мотивованою постановою суду тільки для огляду і повинні бути повернуті судом негайно після огляду [12].

З наведеного вбачається, що держава на законодавчому рівні закріпила правові гарантії для здійснення нотаріальної діяльності. Законодавець визначив і закріпив відповідні гарантійні умови для здійснення нотаріусами їхньої діяльності, включаючи організаційну та безпосередньо-нотаріальну складові частини гарантійного забезпечення.

До правових гарантій організаційного характеру здійснення нотаріальної діяльності, на нашу думку, варто віднести:

– рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності.

Гарантіями забезпечення безпосереднього здійснення нотаріальної діяльності є:

– заборона будь-якого втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, у т. ч. вимагання від нього, його помічника, інших працівників, які перебувають у трудових відносинах із нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю;

– наявність законодавчо закріпленого обов'язку відповідальності за таке втручання.

Також у профільному законі закріплено ще ряд гарантій, які, на нашу думку, доцільно віднести до групи *організаційно-захисних*. Такими є:

– проведення обшуку, виїмки, огляду робочого місця (контори) нотаріуса на підставі та в порядку, встановленому законом;

– не допущення вилучення (виїмки) реєстрів нотаріальних дій і документів, переданих нотаріусу на зберігання в порядку, передбаченому цим Законом, а також печатки нотаріуса;

– можливість надання для суду (за необхідності) реєстрів нотаріальних дій, документів чи печатки нотаріуса тільки за наявності мотивованої постанови суду тільки для огляду й обов'язковості повернення їх судом негайно після огляду.

У контексті розгляду питання про роль правових гарантій у здійсненні нотаріальної діяльності вважаємо за доречне доповнити їх ще деякими групами гарантій. Такими, на наш погляд, мають стати групи *правозабезпечувальних і правовідновлюючих правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності*.

До групи правозабезпечувальних правових гарантій варто віднести:

– недопущення безпідставного та незаконного позбавлення права на заняття нотаріальною діяльністю чи безпідставного анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю;

– недопущення незаконного та надмірного контролю за здійсненням нотаріальної діяльності;

– своєчасне внесення змін до нотаріального та іншого законодавства та забезпечення його реалізації на практиці для нотаріусів.

До групи правовідновлюючих правових гарантій пропонуємо включити:

– негайне припинення будь-яких неправомірних і незаконних втручань у нотаріальну діяльність;

– відновлення порушеного права на зайняття нотаріальною діяльністю в рамках строків, у порядку і на умовах, визначених законом.

Вважаємо, що запропоновані нами групи правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності є доречними, і за їх допомогою комплекс правових гарантій, яким забезпечується здійснення нотаріальної діяльності, стане більш ґрунтовним і повним.

Щодо питання про з'ясування того, яке місце займають правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності у реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, то варто розпочати із визначення поняття державної правової політики у сфері нотаріату.

Так, на нашу думку, **державна правова політика у сфері нотаріату як об'єкт адміністративно-правового регулювання має розумітися як своєрідна програма діяльності та концептуального розвитку галузі, що базується на правових принципах і нормах, спрямована на реформування системи органів нотаріату, впровадження нових підходів у роботу нотаріату і створення для цього сприятливих законодавчих та інформаційно-технічних умов, забезпечення дієвої організації та координації роботи нотаріату, вжиття заходів щодо ефективного функціонування механізму єдиної державної системи державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, з метою розвитку правової свідомості та правової культури суспільства й удосконалення законодавчого регулювання реалізації конституційних прав людини та громадянина через призму нотаріальної діяльності**.

Із тексту наведеного вище поняття вбачається, що державна правова політика, серед іншого, проявляється і шляхом *впровадження нових підходів у роботу нотаріату та створення для цього сприятливих законодавчих та інформаційно-технічних умов, забезпечення дієвої організації та координації роботи нотаріату*. Тобто можемо констатувати, що реалізація державної правової політики у сфері нотаріату проявляється як у виробленні та закріпленні правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності (*впровадженні нових підходів у роботу нотаріату та створенні для цього сприятливих законодавчих та інформаційно-технічних умов*), так і шляхом

безпосередньої реалізації вже наявних гарантій (забезпечення дієвої організації та координації роботи нотаріату).

Отже, реалізуючи державну правову політику у сфері нотаріату, держава в особі уповноважених органів, посадових осіб і безпосередньо представників нотаріату спрямовує свою діяльність на створення ефективних умов, правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності. Важливим є те, що при дотриманні та виконанні правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності як складової частини реалізації державної правової політики потрібно орієнтуватися і на основні тенденції розвитку та змін у загальній системі нотаріату.

Такими основними тенденціями розвитку та змін сьогодні є: 1) створення єдиного Електронного реєстру вчинення нотаріальних дій, так званого е-нотаріату, впровадження якого ініціюється Нотаріальною палатою України; 2) створення системи єдиного нотаріату на базі приватного; 3) розширення повноважень нотаріусів (здійснення нотаріусами медіації у сфері сімейного та цивільного права; запровадження можливості попереднього забезпечення нотаріусом доказів, необхідних у суді або адміністративному органі; запровадження можливості позасудового встановлення нотаріусом фактів, що мають юридичне значення (встановлення родинних стосунків, реєстрації народження, усиновлення, шлюбу, розлучення тощо); 4) законодавчі зміни у сфері державної реєстрації; 5) саморегулювання нотаріальної сфери діяльності на чолі з Нотаріальною палатою України [13].

Вважаємо, що реалізація державної правової політики з урахуванням правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності має відбуватися і з дотриманням основних тенденцій розвитку та змін у нотаріальній галузі. У свою чергу, правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності посідають важливе місце у реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, оскільки, з одного боку, така політика реалізується на основі дотримання вже наявних гарантій, з іншого – спрямовується на ефективні зміни та нововведення у систему нотаріату і водночас сприяє вдосконаленню наявних і створенню нових правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності.

Висновки. У цій статті досліджувалися питання, пов'язані з вивченням природи правових гарантій як теоретично-правової категорії, їхньої ролі у здійсненні нотаріальної діяльності, з'ясування місця правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності як складової частини реалізації державної правової політики. Наведено визначення поняття гарантій як теоретично-правової категорії, запропоновано власне визначення поняття «правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності»; проаналізовано законодавчо закріплені гарантії здійснення нотаріальної діяльності й умовно розділено їх на групи (організаційні, гарантії забезпечення безпосереднього здійснення нотаріальної діяльності, організаційно-захисні). Також було запропоновано доповнити наявні правові гарантії ще двома групами гарантій: *правозабезпечувальними* та *правовідновлюючими*. Крім цього, визначено, що правові гарантії здійснення нотаріальної діяльності посідають важливе місце у реалізації державної правової політики у сфері нотаріату, оскільки, з одного боку, така політика реалізується на основі дотримання вже наявних гарантій, з іншого – спрямовується на ефективні зміни та нововведення у систему нотаріату і водночас сприяє вдосконаленню наявних і створенню нових правових гарантій здійснення нотаріальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / уклад. : С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
2. Скакун. О.Ф. Теория государства и права. Харьков : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
3. Алексеев С.С. Право и перестройка: вопросы, раздумья, прогнозы. Москва : Юрид. лит, 1983. 234 с.
4. Теорія держави і права : навчальний посібник / Олійник А.Ю., Гусарев С.Д., Слюсаренко О.Л. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.
5. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 464 с.
6. Рогова О.Г. Право на життя в системі прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2006. 21 с.
7. Досінчук К. Гарантії забезпечення діяльності нотаріату в Україні. *Публічне право*. 2014. № 3. С. 206–212.
8. Бондарєва М.В. Гарантії нотаріальної діяльності. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2 (34). С. 79–82.

9. Баранкова В.В. Гарантії нотаріальної діяльності. URL: <http://www.reallook.com.ua/4839/garanti%D1%97notarialno%D1%97-diyalnosti/>.

10. Долинська М. Гарантії нотаріального процесу як складові гарантії нотаріальної діяльності в Україні. URL: <http://ena.lp.edu.ua>.

11. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

12. Про нотаріат : Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

13. 5 найважливіших змін, необхідних нотаріату України. URL: https://jurliga.ligazakon.net/experts/252/899_5-nayvazhlivshikh-zmn-neobkhdnikh-notaratu-ukrani.

УДК 347.1:340.132(477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.10>

ЗАВАЛЬНЮК С.В.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ В ПАРАДИГМІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Основним питанням цієї праці є співвідношення понять «право» і «законодавство». Часто в науковій літературі можна побачити, що прогаліни у праві та прогаліни в законодавстві науковцями не розрізняються. Для їх розрізнення звернемося до визначення та співвідношення понять цивільного права (системи цивільного права) та цивільного законодавства (системи цивільного законодавства). Загалом система права і система законодавства взаємодіють одне з одним, вони є взаємопроникними. Так, система законодавства містить у собі систему права, закріплює його і фактично є його зовнішнім проявом. Водночас ці терміни мають суттєві відмінності, зокрема відрізняються складовими елементами.

Дослідженням питання природи правових прогалін займалися Р. Авалян, В.І. Акімов, С.С. Алексеев, М.Т. Алімбаєв, Н.А. Гущина, А.І. Дрішлюк, В.К. Забігайло, О.М. Калашник, С.І. Клім, О.В. Колотова, Н.І. Костова, В.В. Лазарєв, А.М. Майданок, П.Е. Недбайло, А.С. Піголкін, С. Погребняк, І.І. Поляков, А.А. Степанюк, Ф.М. Сулейманов, В. Тарануха, О.М. Тарнопольська, Ф.Р. Уранський, Б.В. Фасій, Є.О. Харитонов, М.В. Цвік, Л.С. Явіч, О.М. Ярошенко та багато інших. Однак переважна більшість із вказаних авторів майже завжди ототожнюють поняття «прогаліни у праві» та «прогаліни у законодавстві» або ж зовсім не розглядають цивільно-правовий аспект поставленого питання, що додає нашій статті актуальності.

У статті визначено поняття прогалін у цивільному законодавстві України в контексті парадигми співвідношення понять цивільного права і цивільного законодавства України. Також окреслено різні підходи до визначення цих понять. Обґрунтовано доречність використання визначення цивільного законодавства, наданого в рішенні Конституційного Суду України.

Ключові слова: акт цивільного законодавства, законодавство, прогаліни, прогаліни в цивільному законодавстві, прогаліни в цивільному праві, цивільне законодавство, цивільне право.

The cornerstone of this work is the correlation of concepts of law and legislation. Often in the scientific literature you can see that the concept of gaps in law and gaps in legislation by scientists do not differ. But in order to distinguish between these two concepts, we

© ЗАВАЛЬНЮК С.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права (Національний університет «Одеська юридична академія»)